

Motion till riksdagen 2020/21:2958

av **Johan Hedin m.fl. (C)**

Våld i nära relation – ett samhällsproblem

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åtgärda de brister som framkommer i Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens interngranskning av det brottsutredande arbetet kring våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppklarandeprocenten av brott i nära relationer måste öka och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nollvisionen för våld och förtryck i nära relationer, samt för sexualiserat våld, ska gälla i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att specialistkompetens på brottsutredning av våld i nära relation och sexualbrott ska finnas i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minimistraffet för grov fridskränkning/grov kvinnofridskränkning bör höjas från nio till tolv månaders fängelse och att maxstraffet bör höjas från sex till tio års fängelse och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de som i sin yrkesroll ofta kommer i kontakt med offer för våld i nära relationer ska ha relevanta kunskaper om våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riktlinjerna för hanteringen av spårsäkringssatser bör följas i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning för att kartlägga varför våldsdödade i nära relationer har fallit igenom samhällets skyddsnät trots kontakter med vård och myndigheter före våldsdådet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som är våldsutsatt och gör en anmälan om brott i nära relation ska få brottsofferstöd inom ett dygn från polisanmälan och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elektronisk fotboja ska kunna användas vid fler fall av kontaktförbud och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett automatiskt kontaktförbud vid fällande dom för brott i nära relation och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera kontrollerande beteende och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda proaktiva åtgärder för att avhålla personer med riskfaktorer från att utveckla ett våldsamt beteende och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om värderingsarbete i förskolan och skolan och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förbättrad och moderniserad sex- och samlevnadsundervisning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunskapen kring våld och tvång i ungas nära relationer behöver öka och en eventuell negativ utveckling motverkas, och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om äldre som utsätts för våld i nära relation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om den lag som ger en anknytningsperson möjlighet att stanna kvar i Sverige om förhållandet upphört på grund av våld eller andra allvarliga kränkningar, är ändamålsenlig, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Våld i nära relation är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Problemet finns inom alla delar av befolkningen, inom alla samhällsklasser, alla åldrar och i olika typer av nära relationer, men drabbar på ett helt överskuggande sätt kvinnor. I nära hälften av alla misshandelsfall av kvinnor som kommer till samhällets kännedom, har offret haft en nära relation till gärningsmannen. Fler än 300 kvinnor i Sverige har under de senaste 20 åren dödats av en person som de vid tidpunkten hade eller hade haft en nära relation till. Den nationella omfångsundersökningen *Våld och hälsa* visade att var femte kvinna i Sverige någon gång under sitt vuxna liv hade utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld av tidigare eller aktuell partner. Var femte kvinna uppgav också att de någon gång under sitt liv hade utsatts för allvarligt sexuellt våld.

Tre av fyra våldsbrott mot kvinnor äger dessutom rum i kvinnans bostad. Det innebär att den farligaste platsen för en kvinna, oavsett om hon är ung eller gammal, är hennes hem. En plats som verkligen behöver vara fredad och trygg. Brottsförebyggande rådets (Brå) statistik visar också att samtidigt som utsattheten för våld har minskat för män så har kvinnors utsatthet för våld legat kvar på samma nivå under hela 2000-talet.

I undersökningen *Våld och hälsa* framkom också en tydlig koppling mellan utsatthet för våld och fysisk och psykisk ohälsa senare i livet. Personer som utsatts för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld står för en oproportionerligt stor andel av den psykiska och fysiska ohälsan. Annan forskning visar också att spåren efter att ha varit utsatt för upprepat våld i en nära relation kan liknas vid de spår som uppstår till följd av tortyr eller krigsupplevelser. Våld i nära relation är därmed också ett allvarligt folkhälsoproblem.

Trots att våld i nära relation är ett så allvarligt samhällsproblem finns det mycket som tyder på att det går att göra långt mycket mer åt detta än vad som görs idag och att arbetet för att motverka våld i nära relation inte är tillräckligt effektivt. Samtidigt som antalet anmälda relationsbrott ökat har andelen brott som klaras upp minskat. Få anmälningar leder också till åtal. En interngranskning av Polis- och Åklagarmyndigheten rörande brott i nära relation, som publicerades under 2019, visade på behov ett bättre utarbetat metodstöd, it-mallar, tillämpning av ”bästa arbetsätt” och enhetliga rutiner för att bättre motverka våld i nära relation som brottsligheten.

Interngranskningen visade också att, trots att det rör sig om allvarlig brottslighet, ledde få utredningar om brott i nära relation till åtal. Åklagarnas bevisvärdering i ärendena framstod också som allt för försiktig. Vidare användes tvångsmedel i förhållandevis låg utsträckning och under kort tid. Låg andel av sexualbrotten lottades in till åklagare via jour. Låg andel av de inledande förhören filmades och få brottsplatser dokumenterades med foto och film. Skador, eller frånvaron av skador på den misstänkte, dokumenterades också sällan. Alla dessa brister måste åtgärdas. Brott i nära relation är allvarlig och grov brottslighet och ska hanteras av de brottsutredande myndigheterna på samma sätt, med samma prioritet, resurser och noggrannhet, som annan grov och allvarlig brottslighet. Uppklarandeprocenten av dessa brott måste öka. Fler fällande domar kräver att fler ärenden drivs till åtal. Givetvis ska hanteringen och uppkvarningen av brott i nära relation inte heller skilja sig åt beroende på var i landet brottet äger rum. Nollvisionen för våld och förtryck i nära relationer, samt för sexualiserat våld, ska gälla i hela landet. Det behov av specialistkompetens som utredningen av våld i nära relation och sexualbrott kräver måste därför finnas i hela landet.

Centerpartiet vill att minimistraffet för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning höjs från nio till 12 månaders fängelse och att maxstraffet höjs från sex till 10 års fängelse. Ändringen av straffsatserna ska ske skyndsamt eftersom det är angeläget att de grävsta fridskränkingsbrotten har samma straffsats som synnerligen grov misshandel. Ändringen är viktig för att säkerställa att även de grävsta fridskränkingsbrotten åtals som just fridskränkingsbrott och inte som synnerligen grov misshandel. Att brotten benämns vid sitt rätta namn är viktigt både med tanke på brottsstatistiken och för att klargöra att våld i nära relation har ett lika högt straffvärde som annan våldsbrottslighet.

Att berätta om våld i nära relation eller sexualbrott är ofta starkt förknippat med skam och oro för hur andra ska reagera. Ett bra bemötande av polis, socialtjänst eller vårdpersonal är därför av avgörande betydelse för att den som utsatts ska orka anmäla ett brott och hålla kvar vid brottspåståendet. Ett bra bemötande har i många fall också en viktig funktion som en ögonöppnare för de brottsoffer som lever i en destruktiv relation och kan också vara avgörande för deras beslut att lämna relationen. Att utredande polis eller vårdpersonal gör en noggrann och korrekt utredning och dokumentation av skador har också stor betydelse för en eventuell rättslig process. Ändå fortsätter många brottsoffer att beskriva ett dåligt bemötande av polis och andra myndighetspersoner. Det

är oacceptabelt. Det förekommer också att utredaren inte ens förhör den misstänkte gärningspersonen samtidigt som brottsoffret för våld i nära relation eller sexualbrott förhörs ingående vid upprepade tillfällen. Det kan från brottsoffrets sida upplevas som mycket smärtsamt att upprepat behöva gå igenom och återuppleva traumatiska och integritetskränkande händelser. Att upprepat behöva göra detta samtidigt som den misstänkta gärningsmannen inte förhörs kan också skapa förvirring och väcka tvivel om hur rättssamhället ser på uppgifterna. Brottsoffer måste bli bemötta på ett korrekt sätt, med tydlig information, empati och förståelse. De som i sin yrkesroll kommer i kontakt med offer för våld i nära relation måste ha kunskaper om den normaliseringsprocess som är en del av våld i nära relation, samt om den bakomliggande problematiken som gör att den våldsutsatta ibland väljer att ta tillbaka sin anklagelse.

Relationsbrottsärenden är svåra att utreda och ställer sådana krav att brotten kan klassificeras som ett särskilt kompetensområde.

SVTs dokumentär "Våldtäktens spår", som visades under våren 2020, avslöjade att polisens hantering av de spår som säkrats vid misstänkta sexuella övergrepp, har varit bristfällig. Granskningen visade att bara var tredje anmält övergrepp spårsäkrades och i de fall en spårsäkringssats användes så skickades denna bara på analys i 40 procent av fallen. Avslöjandet kan inte beskrivas som någonting annat än en katastrof. De personer som utsatts för våld eller sexuella övergrepp kan i många fall ha särskilt svårt att tolerera vissa medicinska undersökningar. När ett brottsoffer ändå utstår den ingående undersökning som en spårsäkring innebär, i hopp om fällande dom för förövaren och egen upprättelse, så ska denna utlämnande ansträngning mötas med största respekt. Regeringen måste därför säkerställa att riktlinjerna för hur spårsäkringssatserna ska hanteras implementeras och följs i hela landet.

Många våldsutsatta söker vård i nära anslutning till utövat våld. Det är också klarlagt att många av de personer som sedermera mördas av närstående, före mordet har varit i kontakt med polisen, socialtjänsten, eller vården. Ibland har kontakten innefattat mycket tydliga och konkreta frågor som brottsanmälan eller annan insats mot våldet. Ibland har det istället varit fråga om mer otydliga rop på hjälp eller i vart fall en kontakt. Att så många av de som utsätts för dödligt våld i nära relation har varit i kontakt med myndigheterna före mordet ger en tydlig fingervisning om att de inte har fått den hjälp som de har behövt. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning som tittar närmre på

varför dessa hjälpsökande och sedermera våldsdödade, har fallit igenom samhällets skyddsnät trots kontakt med myndigheter och vården.

Samhället måste också på ett självklart sätt trygga de personer som riskerar att fara illa av en våldsvärkare. För att de som polisanmäler våld i nära relation ska kunna känna sig trygga vill Centerpartiet att den som är utsatt och gör en anmälan ska få brottsofferstöd inom ett dygn från polisanmälan. Centerpartiet vill också att elektronisk fotboja ska kunna användas vid fler fall av kontaktförbud. När en person döms för våld i nära relation måste samhället också vara berett att slå vakt om den våldsutsatte. Centerpartiet vill därför utreda förutsättningarna för att ett automatiskt kontaktförbud, eller ett utökat kontaktförbud, ska gälla i förhållande till våldsoffret vid fällande dom för brott i nära relation.

Om en förälder dödar den andra föräldern övergår idag vårdnaden om gemensamma barn per automatik till den förälder som alltjämt lever och som bragt den andra föräldern om livet. Detta är helt oacceptabelt. Centerpartiet vill ändra detta så att den förälder som dödar den andra föräldern automatiskt förlorar vårdnaden om barnen. Detta framgår av vår motion En rättssäker familjepolitik i tiden.

Våld i nära relation handlar i huvudsak om makt, kontroll och dominans och om att bryta ner och allvarligt skada någons självkänsla. Det destruktiva mönstret börjar sällan med fysiskt våld, utan med kontrollerande beteende och psykisk misshandel. Den som utsätts får en kraftigt försämrad självbild och självkänsla, isoleras allt mer, kontrolleras i ökad grad och hindras i sin livsföring. Det kan handla om att partnern kontrollerar att man går direkt hem efter jobbet, att hindras från att gå på viktiga möten eller läkarbesök, tvingas tåla att ens telefon går igenom, att partnern tar kontroll över ens inkomst, att man begränsas i sina sociala relationer, samt ett ständigt återkommande budskap om att man är dålig och värdelös. Våldet normaliseras vart efter både för utövaren och den som utsätts. Detta kallas för normaliseringsprocessen och är ett särskilt utmärkande kännetecken för våld i nära relation. Gränserna förskjuts således gradvis för vad som kan anses vara normalt och acceptabelt både för våldsoffret och för förövaren. Det kontrollerande beteendet blir därmed starten på ett allt allvarligare makt-, kontroll- och våldsmönster. Ofta upplever också våldsoffret det kontrollerande och psykiska våldet som värre, i betydelsen mer nedbrytande, än det fysiska våldet. Centerpartiet vill därför kriminalisera kontrollerande beteende.

Psykisk störning och tidigare våldsbrott är riskfaktorer för att utöva dödligt våld mot en partner. Tidigare upplevelser av våld – både eget utövande av våld men också att ha varit utsatt för våld, låg självkänsla, bristande skolgång och psykiatrisk problematik/psykisk ohälsa är andra riskfaktorer för att utöva dödligt våld i nära relation. Riskfaktorerna säger oss att det från samhällets sida både går att se varningssignaler och att vidta proaktiva åtgärder för att förhindra dödligt våld. Det är viktigt att sprida kunskapen om de riskfaktorer som ligger bakom våldsutövning i nära relation. Kunskapen om dessa riskfaktorer gör det också möjligt att ställa rätt frågor och erbjuda stöd redan på ett tidigt stadium när en person är föremål för flera riskfaktorer. Att erbjuda stöd och insatser för att en riskdrabbad person inte ska utveckla ett våldsamt beteende är ett lika viktigt samhällsansvar som att erbjuda våldsdrabbade stöd. Verksamma och väl utarbetade proaktiva åtgärder har ett mycket stort värde både för att förhindra lidande, men också sett till samhällskostnader. Ändå diskuteras proaktiva åtgärder allt för sällan. Centerpartiet anser att en utredning bör tillsättas för att närmre klarlägga samhällets möjligheter att sätta in proaktiva åtgärder i de fall det föreligger riskfaktorer för att utveckla ett våldsamt beteende.

Våra attityder, normer och tankemönster formar samhället. Den insikten medför fantastiska möjligheter men också ett stort ansvar inte minst i fråga om vilka uppfattningar, normer och tankemönster vi för vidare till det uppväxande släktet. Tillsammans gör vi ständigt kön. Kön är i huvudsak en social konstruktion som är historiskt, kulturellt och socialt föränderligt. En kultur som stödjer sexuell aggression och våld, sexistiskt språkbruk, sexuella trakasserier och objektifiering, ökar acceptansen för sexualbrott och våld. Det är därför av avgörande betydelse att arbetet med värderingar påbörjas redan på förskolan och sedan fortsätter under hela skoltiden. Det behövs också en förbättrad och moderniserad sex- och samlevnadsundervisning som bättre tar upp frågor om normer och värderingar kopplat till sexualitet. I denna undervisning behöver även samtal om våld i nära relation ingå.

I Sverige är frågan om våld i ungas nära relationer eftersatt ur forskningshänseende, vilket måste åtgärdas. Inte minst eftersom det idag finns flera signaler som tyder på att våld i nära relation mellan mycket unga personer ökar. Vissa ungdomsmottagningar har också slagit larm om att allt fler unga ger uttryck för problem till följd av hårdhänt sex. Antalet sexuella ofredanden mot unga kvinnor har också ökat i antal på ett mycket

oroande sätt. Kunskapen kring våld och tvång i ungas nära relationer behöver därför öka och en eventuell negativ utveckling motverkas.

Forskning visar att även äldre kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relation. Vissa studier tyder på att så mycket som 16 procent av kvinnorna utsatts för någon form av våld efter att de fyllt 65 år. Detta är mycket allvarligt eftersom det rör sig om känslig målgrupp. Medvetenheten om denna situation måste generellt sett öka i samhället och särskilt hos de brottsutredande myndigheterna och hos myndigheter och huvudmän som har mycket kontakt med äldre.

Barn som bevittnat våld i nära relation befinner sig i en oerhört utsatt situation. Det är ett svårt trauma för ett barn att se en trygghetsperson som barnet älskar utsättas för våld. Vid våld i nära relation behöver barnet många gånger också leva med den traumatiska insikten att den som utövar våldet också kan vara en trygghetsperson som de älskar. Våldet utspelar sig också ofta i den hemmiljö som ska fungera som barnets trygga punkt i tillvaron. Barn upp till 18 år som bevittnat våld i nära relationer betraktas enligt socialtjänstlagen som brottsoffer. Sedan år 2006 har barn som bevittnat våld även rätt till brottsskadeersättning. Att låta barn bevittna våld i nära relation är dock i sig inte en brottslig handling. Det behöver ändras. Centerpartiet vill kriminalisera denna handling så att även barn som bevittnar våld betraktas som brottsoffer i ett straffrättsligt perspektiv. Detta beskrivs närmre i Centerpartiets rättspolitiska motion.

En särskild form av våld i nära relation är det kollektivt legitimerade våld som följer vid hedersbrott och hederskultur. Ett stort antal personer i Sverige, många unga, både kvinnor och män, lever idag som hedersutsatta. Stödet för denna grupp har tidigare på många sätt varit otillräckligt och det är därför glädjande att regeringen, Centerpartiet och Liberalerna, inom ramen för januariavtalet, har drivit igenom ett antal viktiga lagändringar och flera nya lagar för att motverka olika former av hedersbrott och hedersförtryck.

När en person kommer till Sverige från ett tredje land för att leva med en partner som man inte tidigare haft en relation med tillämpas så kallad uppskjuten invandringsprövning. Huvudregeln är, i likhet med andra tillståndsgrunder, att ett sådant uppehållstillstånd är tillfälligt och att uppehållstillståndet kan förlängas i det fall förhållandet består. Detta skapar en beroendesituation som kan göra det svårt att lämna

relationen även om man blir utsatt för våld och kränkande behandling. I de fall man blivit utsatt finns därför en ventil som gör det möjligt att få förlängt uppehållstillstånd ändå, trots att förhållandet upphört. Det är bra. Centerpartiet anser dock att man bör se över om lagen är ändamålsenlig och ger dessa utsatta personer tillräckligt skydd.

Johan Hedin (C)

Linda Modig (C)

Jonny Cato (C)

Martina Johansson (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Ola Johansson (C)

Per Schöldberg (C)